

Б о г о ч о в е к   Г о с п о д   И с у с   Х р и с т о с

Некоме од наших савременика може бити чудно да богослов у XX веку пише студију о личности Господа Исуса Христа као истинитог Бога и истинитог човека. Зар о овоме није већ давно све речено у новозаветним списима и светоотачкој литератури? Без сваке сумње, то је истина, али је, такође, истина да су у последња три века појавили о Господу Христу и списи друге врсте, који потичу из других извора, не од Бога, као библијски списи, ни из богодуховног ума Цркве, већ из ума огреховљеног човека, често из антихристовског и антихришћанског ума појединца. Ти и такви списи уносе забуну међу мисаоне људе и многе хришћане и, колебајући их у вери, уносе у њихове душе атмосферу сумње, збуњености и саблазни. Христос је у наше дане често нападан, приказиван у ружном светлу, карикиран, исмеван па и порицан као историјска личност. За Његове непријатеље најбоље би било да Он никад није ни постојао, а ако је већ постојао, не сме бити частан, ни вољен, а најмање поштован као Син Божији и Спаситељ света. Зато се пред православну богословску науку поставља задатак да апологетски одбрани личност нашег Спаситеља од свих оних који желе да Га у очима наших савременика прикажу што негативније или да, без икаквих доказа, својим домишљањима покушају убедити људе да Христос никада није ни постојао. Било је тога и раније, нарочито у првим вековима хришћанства, али сваком хришћанинском поколењу су његова искушења најтежа, па тако и нашем. Савладавању тих искушења у наше време треба да послужи и овај рад.

Напади на Христа и Цркву нису ништа ново. Појава Исуса Христа у историји човечанства изазивала је различита схватања и доживљавања Његове узвишене личности. Док се једни одушевљавају Његовим речима, диве Његовој личности и животу,

Његовим чудима и верују да је Он обећани Месија, дотле други сумњају у све то, не знајући како да Га приме и да Га схвате. Исуса су заволели и примили као Месију и Сина Божијег они који су "сиромашни духом", они "који плачу", "кротки", "гладни и жедни правде", "милостиви", "чисти срцем", "миротворци", "прогнани правде ради" (Мт. 5, 3-10), без обзира на свој друштвени положај и материјално стање, а омрзнули су Га претвориоци у лажној праведности, фарисеји - "окречени гробови" (Мт. 23, 27), а поред њих либерални и рационалистички садужеји, које је, као и фарисеје, свети Јован Крститељ назвао "породи аспидини" (Мт. 3, 7); омрзнуше Га грешници свих врста, јер је осуђивао њихове грехе и будио њихову савест. Зато Христос и говори Својим следбеницима: "Ако вас мрзи свијет, знајте да је мене омрзнуо прије вас. Кад бисте били од свијета, свијет би своје љубио, а како нисте од свијета него вас ја изабрах од свијета, зато вас мрзи свијет" (Јн. 15, 18-19).

Христос је дошао да спасе људе од греха, од зла као његове последице и од оца греха и зла - Сатане; дошао је да сатре и уништи и грех и зло и власт Сатане. Зато су Христови непријатељи сви они који су под влашћу греха и зла њиховог оца Сатане. Христорство није израсло из сазнања заснованог на чињеницама, јер "и ђаволи вјерују, и дрхте" (Јак. 2, 19), већ из мржње, из отпора греха и огреховљеног ума.

Ипак, и поред свих противљења и страдања Христос побеђује смрт и васкрсава, узноси се на небо, седа са десне стране Оца Свог небеског, а на Земљи ствара Своје ново тело - Цркву, у коме се понавља и доживљава кроз векове цео Његов земаљски живот. Понавља се, такође, и борба против Њега и Његових следбеника, која се заснива не само на критици Његовог учења и рада, него чак и у неоснованом негирању историчности Његове личности. Али, друкчије не може бити. Спасења нема без трпљења и страдања, васкрсења нема без Голготе. Крв хришћанских мученика била је кроз векове семе за нове хришћане.

После свих гоњења и патњи у прва три века, хришћанство побеђује и постепено постаје државна религија Римске империје. Била је то победа која је омогућила Цркви Христовој да јеванђелску науку учини животном философијом целе ондашње васељене. Међутим, и даље је било унутрашњих непријатеља, оних који су се још заносили по речима апостола Павла "философијом и празном пријеваром, по предању људском, по науци

свијета, а не по Христу" (Кол. 2, 8). Међутим, Црква је ипак очувала чистоту богооткривене науке, предајући је такву кроз векове.

Али, после много векова, када је хришћанска западна Европа окренула своје духовне погледе од Бога ка човеку, када се појавио "хуманизам" и "ренесанса" антике, појавише се они који "обманути философијом и празном пријеваром, по предању људском, а не по Христу", не моглоше, духовно ослепљени, да у Христу виде оваплоћеног Бога, већ су у Њему тражили и видели само "човечанског" Исуса. Хуманизам је родио рационализам, а овај, ослањајући се на слабу снагу људског ума, водио је људску мисао из заблуде у заблуду. Казивања јеванђелиста о Христу, о свему "што бјеше из почетка, што смо чули, што смо видјели очима својим, што сагледасмо и руке наше опипаше" (I Јн. 1, 1), све се то проглашава за мит, а домишљања рационалиста сматрају за "науку" и "истину". Појављују се нови "Животи Исусови" у којима се Он представља само као човек, понекад узвишен, а понекад спуштен у блато људских слабости. Ови нови "биографи" не воле јеванђелског Исуса, па се тај нови однос развија и на крају прелази у мржњу и атеизам.

Кад и то није било довољно, онда се труде да порекну Његово постојање, Његову историчност: Њега никад није било - Он је мит. Сви историјски извори се одбацују. Све су то, по њима, измишљотине, интерполације настале доцније, незнање. Нови "Живот Исусов" пишу Штраус¹, Ренан² и многи други, а нову "науку Христову" пишу Баур³ и многи "теолози" све до Бултмана. Многи су се одушевљавали рационалистичким одрицањем свега божанског и натприродног у личности и животу Христовом. Ипак, хришћански свет Запада и Истока скандализовао се над оваквим схватањем и увредама које су се наносиле Господу Исусу Христу и хришћанима. То је изазвало оштру реакцију правих представника богословске и хришћанске мисли уопште. Штраус је покушавао да их разувери својим полемичким списима, а Ренан својим дивљењем Исусовој личности је желео да прикрије прави циљ свога "Живота Исусовог". Насупрот њима, Франсоа Моријак, у предговору своје књиге о Исусовом животу

---

¹ D. Straus, *Das Leben Jesu*, Kritisch Bearbeitet, Tübingen 1835.

² E. Renan, *La vie de Jesu*, Paris 1863; превела на српски Јелена Скерлић - Ђоровић, Београд, 1921.

³ Baur, *Lehre der christlichen Dogmengeschichte*, Stuttgart 1847.

каже: "Исусов живот требало би без сумње писати клечећи, и са таквим осећањем недостојности своје, које би нам могло избити и перо из руку. Због овог дела грешник би морао црвенети што је имао смелости да га заврши".¹

Сва ова струјања хришћанског Запада запљускивала су и духовни живот православних народа, па и српског народа, који нас овде посебно интересује. Ова струјања су стицала и своје присталице, па чак и следбенике. Тако се Бранислав Петронијевић толико одушевљавао Ренаном да је у једном свом предавању рекао како се више диви Ренану него Христу и да ће последњи хришћани бити - ренановци.² Поред Ренановог и Моријаковог "Живота Исусовог" наша читалачка публика је добила и превод једне књиге о Исусу сасвим другог карактера. То је књига "Исус" Анри Барбиса у преводу Николе Поповића,³ писана са политичко-атеистичком тенденцијом. "Тешко је једном хришћанину, каже Радивој Јосић, да поново исписује речи унижења, иако су туђе, које су упућене личности, која у најмању руку заслужује безгранично поштовање, ако не и безграничну љубав, страхопоштовање и обожавање! Анри Барбис није могао за Исуса Христа увредљивију слику ни да да, него што ју је дао у тобожњим Исусовим монолозима о своме разговору у штали са магарцем, и о његовим тобожњим љубавним авантурама са Маријом од Магдале и другим женама. И тај се човек ипак усуђује да у заглављу такве своје књиге о Исусу као мото, стави речи: "И ја сам видео Исуса. Показао ми се у лепоти своје прецизности. Волим (!) га, држима га на срцу (!) и противставићу га другима ако буде требало". Ако се овде не би смело говорити о цинизму или лицемерству, каже Јосић, онда се мора говорити о потпуном извртању вредности, о преокретању вредности у невредности и невредности у вредности".⁴

Ипак, поред Ренанове, Моријакове и Барбисове, "биографије" Исусове (не Христове), добила је наша читалачка публика у српском преводу књигу Артура Хедлама, професора Оксфордског универзитета, која представља низ предавања у којима он приказао личност Исуса из Назарета као личност Исуса Христа, Богочовека и Спаситеља света. Он је на крају свог јавног пре-

¹ Ф. Морнак, *Исусов живот*, превела Бранислава Недић, Београд б. г. Х.

² Р. Јосић, *Борба против и за јеванђелског Исуса Христа*, Београд, 1927, 107.

³ А. Барбис, *Исус*, превео Никола М. Поповић, Београд 1928.

⁴ Р. Јосић, *Наведено дело*, 39.

давања о "Исусовој личности", које је настало као резултат његових научних испитивања, рекао: "Целокупни утисак, који су на нас оставили Исусова дела и речи, својом науком и својим тврђењима, јесте нешто што превазилази услове људског живота. Ми се можемо одлучити, да се ослободимо овог схватања, да издвојимо много штошта из описа; али будимо сасвим начисто, да ми то издвајамо: не на критичким основама, него зато што нам се свиђа закључак на који смо принуђени".¹ Нешто доцније добили смо у српском преводу и једну књигу писану на хришћанским идејним основама. Њен писац, Италијан Ђовани Папини, не пише "биографију Исусову", већ "Историју о Христу".² Сам њен наслов каже да је Папинија Исус из Назрета истинити и прави и човек и Бог.

Било је то време кад је и српска богословска наука стала на своје ноге. Поред старијих теолога окупљених око "Богословског гласника" и нарочито око "Хришћанског живота" (Епископ Николај, Нил Малахов, Драгомир Марић, Душан Јакшић, Јустин Поповић), јавља се цела група младих богослова (Димитрије Најдановић, Здравко Јагодић, Бранко /Јован/ Рапајић, Јован Братић, Борко Боричић, Симеон Злоковић, Влајко Влаховић) окупљени око "Хришћанске мисли" и других листова. Међутим, баш у то време у Београду појављује се једна до дрскости увредљива књига о Исусу Христу, коју је Јустин Поповић назвао "Једна гангстерска књига о Господу Исусу". Била је то књига Драгољуба Д. Дамњановића "Живот Исуса Назарећанина" (Београд 1934). Та књига је увредила верујуће читаоце и иритирала их, а посебно представнике Цркве. Најоштрију критику ове књиге дали су Јустин Поповић³ и Димитрије Најдановић.⁴ Сатрвен оштрим речима њихове критике, Дамњановић их тужи грађанском суду за "увреде и клевете". Међутим, одбрана ове двојице еминентних теолога била је тако моћна критика Дамњановићеве књиге, да је он "непомично седео и на критику није ре-

---

¹ А. Хедлам, *Исус Христос у историји и вери*, превео Драг. Марић, Београд 1927, 107.

² Ђ. Папини, *Историја о Христу*, Превео Михајло Добрић, Београд 1929.

³ Ј. Поповић, *Једна гангстерска књига о Господу Исусу Христу*, Хришћанска Мисао И (Београд) 1935, 1, 6.

⁴ Д. Најдановић, *Српски књижевни гласник*, (Београд) V/1935, 392-395, (приказ).

агирао ни једном речју." Суд је оптужене ослободио оптужбе, а државни тужилац је књигу забранио као богохулну.¹

У послератном периоду, када је дијалектички материјализам постао званична идеологија у образовању и култури, осетила се поларизација теистичког и атеистичког, хришћанског и анти-хришћанског гледања на свет. Православна богословска наука и даље је чувала и неговала науку старе Цркве о Богочовеку Христу као Спаситељу света. Философска литература и друштвене науке које се дотичу феномена религије, третирају религију као преживелу и непотребну појаву у савременом друштву, јер она, тобоже, кочи развој "научног" погледа на свет и живот. Долазило је, и долази, до сусрета марксиста и теолога, до врло интересантних дискусија о проблемима вере, а наравно и о личности Господа Исуса Христа. Тако смо поново дошли у ситуацију да је проблем личности Христове врло актуелан у културном животу наших савременика. Зато се и појављује потреба да наша богословска наука својим савременицима пружи богословски научно изражено учење Цркве о личности Господа Исуса Христа, да би могли добити истину о Христу на основу извора, а не на основу разних домишљања после толико векова. Зато је потребно приказати Христову личност онако како су је доживели и описали очевици, апостоли, први хришћани и мученици - као сведоци да је Исус из Назарета истинити Бог и истинити човек. Служећи се претежно историјским методом, изложићемо шта о Себи каже сам Христос, шта о Њему пишу апостоли, свети оци и учитељи старе Цркве, апостолски ученици, али шта о Њему пишу и многобожачки писци и непријатељи. Исто тако, изложићемо како су се током историје појављивала неправилна учења о Христу и како им се Православна Црква, као Тело Христово, супротстављала и побеђивала их, чувајући велику апостолову истину да је "Исус Христос исти јуче и данас и у вијекове" (Јевр. 13, 8).

---

¹ Ж. Марињковић, *Апологија Еванђеља с оптуженичке клупе*, Хришћанска мисао I (1935), бр. 8, 13-16.